До разової спеціалізованої вченої ради ID 9091
Закладу вищої освіти «Університету Короля Данила»
(76018, м.Івано-Франківськ, вул.Є.Коновальця, 35)

РЕЦЕНЗІЯ
на дисертаційну роботу
Стовбана Василя Олексійовича
на тему: «Містобудівні методи та засоби врегулювання просторових конфліктів у містах України (на прикладі м. Івано-Франківськ)», подану на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 19 «Архітектура та будівництво» за спеціальністю 191 «Архітектура та містобудування»

Актуальність обраної дисертантом теми. Актуальність дослідження теми дисертації «Містобудівні методи та засоби врегулювання просторових конфліктів в містах України (на прикладі м. Івано-Франківськ)» зумовлена низкою об'єктивних чинників, що визначають сучасний розвиток урбанізованого простору, — в умовах децентралізації та зростаючої ролі місцевого самоврядування в Україні виникає потреба в ефективних інструментах гармонізації інтересів громад, інвесторів, влади та фахових спільнот у сфері просторового планування. Просторові конфлікти, що виникають у результаті нерегульованого будівництва, нехтування історико-культурною спадщиною, екологічними та функціональними параметрами міського середовища, стають дедалі гострішими й масштабнішими. Відсутність уніфікованого методичного підходу до аналізу, попередження й урегулювання таких конфліктів ускладнює реалізацію стратегічного бачення сталого розвитку міст. Актуальність дослідження посилюється в умовах війни, що не лише трансформує просторові запити громад, а й потребує переосмислення підходів до реконструкції й ревіталізації міського простору. На прикладі Івано-Франківська – середнього за розміром міста з насиченим історичним, рекреаційним і соціальним середовищем, вивчення просторових конфліктів дозволяє виявити типові закономірності та локальні особливості таких процесів. Інтеграція міжнародного досвіду врегулювання конфліктів у містобудівну практику українських громад залишається малодослідженою темою. Потреба у формуванні принципів безконфліктного розвитку та просторової злагоди постає як відповідь на виклики екологічної безпеки, соціальної згуртованості та правового врегулювання забудов. Водночас архітектурно-містобудівна наука повинна надати науково обґрунтовані рішення для мінімізації конфліктів при плануванні та реконструкції територій. Саме тому запропоноване дисертаційне дослідження є своєчасним, практично значущим і має високий науковий потенціал.

Оцінка наукового рівня дисертації і наукових публікацій здобувача. Аналіз дисертаційної роботи та наукових публікацій здобувача засвідчив, що структура дослідження, його змістовне наповнення та логіка викладу повною мірою відповідають поставленій меті, сформульованим завданням і науковій проблематиці, що визначена в межах спеціальності 191 – Архітектура та містобудування.

Усі розділи дисертації збалансовані за обсягом і змістом, між ними збережено внутрішню композиційну й методологічну узгодженість. У тексті відсутнє

дублювання чи надмірна повторюваність матеріалу, що свідчить про високий рівень самостійної наукової роботи здобувача. Висновки та практичні пропозиції сформульовані на основі широкого спектра джерел – нормативно-правових документів, аналітичної й монографічної літератури, а також з урахуванням актуальних підходів у сфері просторового планування та регулювання конфліктних ситуацій у міському середовищі. Методологічна база дослідження відзначається комплексністю та включає інтердисциплінарні методи, релевантні для сучасної теорії архітектури і містобудування.

Основні положення та результати дисертації висвітлено у семи наукових публікаціях, серед яких п'ять статей опубліковано у фахових наукових виданнях України, що входять до переліку МОН, та дві – тези доповідей у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій та симпозіумів, що підтверджує достатній рівень апробації напрацювань. Представлені результати мають не лише теоретичну цінність, але й практичну значущість у контексті формування стратегій сталого міського розвитку, оптимізації інструментів просторового планування та вдосконалення підходів до подолання містобудівних конфліктів.

Проведений аналіз засвідчує, що дисертаційна робота виконана на науковому рівні, повністю відповідає профілю досліджень у галузі теорії архітектури та містобудування, її результати можуть бути використані в проектуванні, нормативному регулюванні та управлінні урбанізованими територіями.

Новизна представлених теоретичних та (або) експериментальних результатів проведених здобувачем досліджень, повнота викладу в опублікованих працях. За своїм змістом дисертаційна робота є одним із перших комплексних досліджень, присв'ячених містобудівним методам і засобам врегулювання просторових конфліктів у сучасному українському урбаністичному середовищі. Дослідження охоплює як теоретико-методологічний рівень осмислення просторових конфліктів, так і практичну площину їх ідентифікації й подолання, з урахуванням локальної специфіки міста Івано-Франківськ. Внаслідок проведеного дослідження здобувачу вдалося обґрунтувати низку концептуальних теоретичних і практичних завдань, сформулювати висновки і пропозиції з подальшого розвитку моделей безконфліктного просторового планування, удосконалення нормативно-правового регулювання в сфері містобудування та впровадження архітектурно-планувальних рішень, орієнтованих на сталий розвиток територіальних громад. Представлені у дисертації аналітичні моделі, типологізація конфліктів, а також методичні та проектні рекомендації можуть стати основою для розробки нових підходів до управління міським середовищем, забезпечення балансу інтересів учасників просторового розвитку та підвищення якості архітектурного планування в умовах постконфліктної трансформації українських міст.

Здобувачем вперше запропоновано авторську структурно-функціональну модель просторових конфліктів у місті, яка враховує не лише типологічну характеристику конфліктів, а й їхню локалізацію, масштаби впливу, взаємодію інтересів сторін та динаміку розвитку у зв'язку з морфогенезом міського середовища. Розроблено та апробовано міждисциплінарну методику діагностики просторових конфліктів, що інтегрує урбаністичні, соціологічні, екологічні й правові підходи, з урахуванням специфіки функціонально-планувальної структури м. Івано-Франківськ. Здобувачем сформульовано принципи безконфліктного

просторового розвитку територіальних громад, які враховують пострадянські трансформації міських середовищ, досвід європейського урбаністичного планування та потребу підвищення громадської участі у прийнятті містобудівних рішень.

У роботі представлено й інші висновки й рекомендації в тому числі й практичного характеру, що свідчать про цілісність, завершеність та значущість новизни отриманих результатів.

Наукова обґрунтованість отриманих результатів, наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. У дисертаційній роботі Стовбан В.О. проаналізував та використав фундаментальні дослідження, в яких розкривається теоретичний зміст понять просторового конфлікту, урбаністичного протистояння, соціальної напруги в середовищі міста, а також механізмів їх архітектурно-містобудівного врегулювання. Продемонстрована здатність до глибокого осмислення міждисциплінарного знання, поєднуючи підходи теорії архітектури, містобудівної практики, урбоекології, соціології міста та права, що дозволило забезпечити цілісне бачення досліджуваного феномену.

Автор успішно досяг поставленої мети дисертаційної роботи – формування цілісної науково обґрунтованої системи містобудівних методів і засобів виявлення, аналізу, класифікації та врегулювання просторових конфліктів у міському середовищі на прикладі м. Івано-Франківськ. Дослідження охоплює аналіз категоріально-понятійного апарату, теоретичних підходів, історичних передумов виникнення конфліктів, а також урбо-екологічних, соціокультурних і планувальних суперечностей у структурі міського простору. Обґрунтовано ефективні принципи, моделі, методичні та практичні рекомендації, спрямовані на гармонізацію розвитку міста з урахуванням критеріїв сталості, історичної тяглості, екологічної рівноваги й соціальної справедливості. Запропоновано низку прикладних інструментів для впровадження в систему просторового планування українських міст, зокрема, на етапах підготовки містобудівної документації, проєктування та управління територіальним розвитком.

Рівень виконання поставленого наукового завдання, оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності. Свідченням високого рівня володіння Стовбаном В.О. методологічними прийомами і правилами є вміння послідовного поєднання міждисциплінарних підходів, що охоплюють соціально-філософський, організаційно-соціологічний, індивідуально-психологічний, структурно-функціональний та причинно-наслідковий методи. Такий комплексний підхід дозволив охопити як макро-, так і мікрорівні аналізу просторових конфліктів, виявити їх глибинну природу, структурні компоненти, динаміку розвитку та інституційно-поведінкові чинники. Окремо заслуговує на увагу застосування методу типологізації, який забезпечив системну класифікацію конфліктів за формами, інтенсивністю й тривалістю. Вибраний методологічний апарат свідчить про високий рівень наукової рефлексії автора та відповідає сучасним стандартам досліджень у галузі архітектури і містобудування.

Теоретичне і практичне значення результатів дослідження. Сформульовані здобувачем висновки і пропозиції впроваджено і використовуються в освітньому процесі, а також у науково-дослідній та експертно-аналітичній роботі Науково-дослідного інституту імені академіка УАН

І. М. Луцького при виконанні наукових програм. У додатках до роботи представлено акти-впровадження.

Оцінка змісту дисертації й завершеності в цілому. Дисертаційна робота Стовбана В.О. відзначається чіткою внутрішньою структурою та логікою побудови, що відповідає вимогам до оформлення наукових кваліфікаційних досліджень, визначеним Порядком присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти чи наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44. Робота має класичну наукову композицію та складається з анотації, списку наукових праць здобувача за темою дисертації, вступу, трьох основних розділів, структурованих у чотирнадцять змістовно пов'язаних підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Така структура забезпечує послідовне розкриття наукової проблематики та сприяє цілісному сприйняттю дослідження.

Анотація стисло відображає ключові результати проведеного дослідження, окреслює основні наукові поняття й категорії, введені автором до наукового обігу, а також містить обґрунтовані рекомендації та пропозиції щодо осмислення правової традиції як невід'ємного елемента правової системи. Текст анотації представлено двома мовами – українською та англійською, що відповідає вимогам академічної доброчесності та забезпечує доступність результатів ширшому колу наукової спільноти. За структурою та змістом анотація відповідає змісту рукопису дисертаційної роботи та не містить положень, які у ній відсутні.

У **вступі** дисертаційної роботи автор переконливо обґрунтував вибір теми, чітко визначив її актуальність у сучасному науковому та практичному контексті, сформулював мету, основні завдання, а також конкретизував об'єкт і предмет дослідження. Висвітлено зв'язок тематики з чинними науковими програмами, дослідницькими планами й комплексними темами. Здобувач представив систему наукових методів і підходів, що були застосовані під час дослідження, з урахуванням міждисциплінарної специфіки проблематики. Визначено елементи наукової новизни, практичну цінність здобутих результатів, а також наведено відомості щодо апробації основних положень дисертації в рамках наукових заходів і публікацій.

У першому розділі «**Категорійно-понятійний апарат, стан дослідження просторових конфліктів в містах, передумови їх виникнення**» проаналізовано категорійно-понятійний апарат просторових конфліктів, охарактеризовано стан їх наукового дослідження та здійснено класифікацію з урахуванням архітектурно-містобудівного контексту. Окрему увагу приділено історичним, правовим і світоглядним передумовам виникнення конфліктів, а також вивченню зарубіжного й вітчизняного досвіду їх урегулювання та методологічного інструментарію дослідження.

У другому розділі «**Просторові конфлікти в архітектурі на прикладі міста Івано-Франківськ**», проаналізовано розподіл та локалізацію просторових конфліктів на території міста. Розкрито специфіку урбо-екологічних, історико-культурних та управлінських конфліктів, а також виявлено закономірності їх виникнення й розвитку в контексті містобудівного процесу. Особливу увагу здобувач приділив аналізу конфліктів, пов'язаних із переосвоєнням територій, недостатньою якістю управлінських рішень та порушенням принципів сталого

розвитку міського середовища. На основі зібраних даних сформовано узагальнену типологію конфліктів, що дає змогу ідентифікувати критичні зони напруження у міському просторі та визначити потенційні шляхи їх врегулювання.

У третьому розділі «**Методичні та практичні рекомендації врегулювання конфліктів в міських територіальних громадах**» сформульовано методичні та практичні підходи до врегулювання просторових конфліктів у міських територіальних громадах. Обґрунтовано принципи реформування архітектурно-містобудівного середовища з урахуванням потреб забезпечення безконфліктного розвитку. Запропоновано моделі гармонізації просторових відносин, що базуються на засадах сталості, відкритості та участі громади. Розроблено конкретні методичні інструменти для виявлення, аналізу й нейтралізації конфліктогенних чинників. Представлено практичні проєктні рішення, які сприяють інтеграції інтересів різних суб'єктів міського простору та зниженню ризиків конфліктів у майбутньому.

Висновки до кожного розділу дисертації, а також загальні висновки логічно й послідовно підсумовують основний зміст проведеного дослідження, джерельна база відображає широкий спектр питань щодо врегулювання просторових конфліктів у містах України. Дисертація добре структурована, дослідження має логічну побудову, що відповідає поставленій меті і завданням дослідження.

Рекомендації щодо подальшого використання результатів дисертації в практиці. Сформульовані та обґрунтовані в роботі Стовбана В.О. положення, висновки та рекомендації можуть бути використані в процесі розробки містобудівної документації, удосконалення нормативно-правової бази, при прийнятті управлінських рішень у сфері просторового планування, а також при підготовці фахівців з архітектури та урбаністики, зокрема під час викладання дисциплін, пов'язаних зі сталим розвитком міського середовища та запобіганням просторовим конфліктам.

Зауваження щодо оформлення та змісту дисертації, запитання до здобувача. Позитивно оцінюючи отримані результати здійсненого Стовбаном В.О. дослідження, підкреслюючи їх наукову і практичну цінність, необхідно звернути увагу на окремі дискусійні питання.

По-перше, у роботі відчувається брак чіткої концептуалізації поняття «безконфліктне середовище». Попри запропоновану в дисертації модель безконфліктного середовища, відзначається недостатність теоретичного обґрунтування цього поняття. Залишається не до кінця розкритим, як воно узгоджується з юридичними нормами, соціальними очікуваннями та архітектурно-планувальними завданнями й рішеннями. Відсутність міждисциплінарності при формулюванні такої складної дефініції може спричинити різні інтерпретації в містобудівній практиці та ускладнити реалізацію окремих проєктних рішень.

По-друге, потребує критичного уточнення твердження щодо універсальності світового досвіду. У дисертаційній роботі стверджується, що зарубіжні моделі врегулювання просторових конфліктів можуть бути безпосередньо застосовані у вітчизняній практиці, однак відсутні ґрунтовна аргументація та аналіз специфіки українського нормативно-правового поля та особливостей містобудівного адміністрування, а також участі громадськості. Це сприяє хибному уявленню про автоматичну ефективність зарубіжних практик у локальному контексті. З огляду на це доцільним було б включення порівняльного аналізу моделей, чинників, що обумовило б їх обґрунтовану адаптацію до української містобудівної реальності.

По-третє, попри правильність наголошення на тристоронній взаємодії «влада – інвестор – громада», автор недостатньо розкриває механізми комунікацій між ними в контексті обґрунтування проєктних рішень, етапів громадського обговорення та узгодження містобудівної документації. Зважаючи на зростаюче значення партисипативного підходу в плануванні міського простору, доречним є включення автором прикладів ефективної співпраці та причин конфліктів у конкретних кейсах. Варто було б також запропонувати дієві інструменти медіації конфліктів на етапах підготовки, погодження та реалізації містобудівних проєктів.

По-четверте, окремі графіки та таблиці, що ілюструють взаємозв'язки структурно-просторових та соціально-типологічних характеристик конфліктів, вимагають доопрацювання з точки зору візуального представлення (графічної чіткості, узгодженості позначень).

Зазначені рекомендації та зауваження носять дискусійний характер і не знижують загалом високого теоретико-методологічного рівня та практичної значущості представленої до захисту дисертаційної роботи.

Відсутність порушень академічної доброчесності. Під час аналізу рецензованої дисертації та опублікованих праць Стовбана В.О. фактів порушення академічної доброчесності (плагіату чи фальсифікації) не виявлено. Дисертаційна робота на тему «Містобудівні методи та засоби врегулювання просторових конфліктів у містах України (на прикладі м. Івано-Франківськ)» є завершеною, самостійно виконаною науковою працею, що має вагоме теоретичне і прикладне значення.

Висновок про відповідність дисертації поставленим вимогам. Дисертаційна робота Стовбана Василя Олексійовича на тему «Містобудівні методи та засоби врегулювання просторових конфліктів у містах України (на прикладі м. Івано-Франківськ)» є завершеною, самостійно виконаною кваліфікаційною науковою працею, що має вагоме теоретичне і прикладне значення, відповідає спеціальності спеціальності 191 «Архітектура та містобудування» та вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року №° 44, Вимогам до оформлення дисертацій, затвердженим Наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року N° 40, а її автор – Стовбан Василь Олексійович, заслуговує на присудження йому ступеня доктора філософії за спеціальністю 191 – Архітектура та містобудування.

Рецензент:
кандидат технічних наук, доцент,
кафедра архітектури та будівництва
Закладу вищої освіти
«Університет Короля Данила» Михайло ГАБРЕЛЬ